

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

AARSPRØVEN OG AFGANGSPRØVEN

I

HORSENS LÆRDE SKOLE

I JULI 1855.

-
1. FORSØG TIL EN TYDSK ORDDANNELSESLÆRE TIL BRUG I DANSKE SKOLER AF ADJUNCT C. F. BRUUN.
 2. SKOLEEFTERRETNINGER AF RECTOR F. C. C. BIRCH.

HORSENS.

LOUIS KLEINS BOGTRYKKERI I KJØBENHAVN.

F O R S Ö G

TIL

EN TYDSK ORDDANNESESLÆRE

TIL BRUG I DANSKE SKOLER

AF

C. F. BRUUN,

ADJUNCT.

Forat ikke Betydningen af det efterfølgende Forsøg til en Orddannelseslære skal misforstaaes, maa jeg tillade mig et Par Bemærkninger. Man maa ikke opfatte Betydningen af den her givne Orddannelseslære saaledes, at man ved Hjælp af dens Regler skulde være i Stand til rigtigt at danne alle i det tydske Sprog forekommende afledede og sammensatte Ord. En Orddannelseslære, der satte sig dette Maal, vilde blive et lexicalske Værk, der som saadant ikke vilde være til at lære. Men paa den anden Side maa Lærlingen ikke deraf uddrage den Slutning, at en Orddannelseslære er uden Nytte. Det er ikke blot de anførte enkelte Exempler, man deraf kan lære, det er fremdeles ikke blot de ganske faa aldeles faste Regler, man kan have Fordeel af at kjende, men ogsaa den store Mængde af Regler, ved hvilke den vilkaarlige Sprogbrug forvolder betydelige Undtagelser, ere af Vigtighed, saafremt de forøvrigt ere hensigtsmæssigt opstillede; de afgive nemlig faste Holdepunkter, til hvilke man under Studiet af Sproget kan knytte sine Iagttagelser. Forøvrigt har jeg ved Udarbejdelsen af denne Orddannelseslære havt et udelukkende practisk Formaal for Øie. Jeg har derfor saa meget som muligt undgaaet de lidet frugtbringende Forklaringer af de enkelte Endelsers og Ordformers Betydning, Noget, som jeg troer vi Danske saa let kunne undvære, da der i vort Sprog næsten overalt findes Endel-

ser og Ordformer af tilsvarende Betydning. I Regelen vil vist neppe den Vanskelighed, som disse Forklaringer volde Lærlingen, erstattes ved den Hjælp, de yde ham. Jeg har fremdeles af samme Grund ikke taget i Betænkning ganske at undlade at omtale saadanne Ordformer, som kun forekomme i et enkelt eller et Par enkelte Ord, naar jeg nemlig har meent, at Regelen vilde være ligesaa vanskelig at lære, som alle de Ord tilsammen, der gaae ind under den, og endnu mindre har jeg naturligviis kunnet optage blot etymologiske Rariteter. Men skjøndt jeg saaledes har troet af Hensyn til Lærlingen at burde udelade baade enkelte Dele af den systematike Bygning og de nærmest kun til Prydelse tjenende Definitioner, haaber jeg dog, at det maa være lykkedes mig at henstille de enkelte Bygningsmaterialier i en saadan Orden, at man med Lethed kan finde Rede i dem, og at give dem en saadan Form, at man ikke skal stødes ved Synet af dem.

Afledede Substantiver.

§ 1. Infinitiver bruges uforandrede som Substantiver, f. Ex. *lass das Lärmen, ein schlimmes Lügen*. De bruges langt hyppigere i Tydsk end de tilsvarende Substantiver i Dansk, idet Dansken dels bruger Infinitiverne selv, f. Ex. *zum Laufen*, til at løbe (cf. Gramm. § 231*), dels anvender verbalske Substantiver med Endelsen ning, f. Ex. *als das Schieszen* (Skydningen) *anfang*.

Anm. Af Verber, der betegne de i det daglige Liv hyppigst forekommende concrete Handlinger, danner Tydsken ikke Verbaler paa *ung*, men bruger Infinitiverne som Substantiver, altsaa: *das Backen, Bohren, Laufen, Lesen, Schreiben, Trinken*.

§ 2. Af Verbernes Stamme dannes Substantiver, der betegne en enkelt Udførelse af den Handling, som Verbet udtrykker, ligesom i Dansk, f. Ex. *Beweis, Beviis, Hass, Had, Schritt, Skridt, Gang, Gang*. I Almindelighed svare saaledes begge Sprogene til hinanden, men dog ikke altid, f. Ex. *Befehl, Befaling, Vertheidigung, Forsvar*.

Anm. 1. Saadanne Substantiver ere i Almindelighed i Tydsk uden Omlyd, men ofte have de Verber, hvoraf de ere afledede, Omlyd, f. Ex. *Druck* (*drücken* i Alm.,

*) Den anførte Grammatik er: Tydsk Grammatik af C. F. Bruun, Horsens 1854.

drucken om Bøger), *Durst* (*dursten* og *dürsten*), *Hohn* (*höhnen*), *Schutz* (*schützen*), *Sturz* (*stürzen*), *Trost* (*trösten*).

Anm. 2. Med saadanne Substantiver maae ikke forvexles saadanne, som betegne noget Concret, og have et tilsvarende Verbum, men som er afledet af Substantivet, f. Ex. *Acker*, *ackern* (pløie), *Hammer*, *hämmern*, *Glanz*, *glänzen*, *Gras*, *grasen*, *Grund*, *gründen*, *Spur*, *spüren* (se nedenfor § 31).

§ 3. Med Forstavelsen *Ge* afledes mange Substantiver, der have Bibegreb af en Væren sammen, især følgende Arter:

1. Personnavne, som *Genoss*, *Gehülfe*, *die Geschwister*.

2. concrete Collectiver, hvilke altid have Omlyd, som *Gebüsch*, Buskads, *Gewürm*, Kryb, *Gebein*, Been, *Gefilde*, Mark.

3. abstracte Collectiver, opfattede som noget Objectivt, afledes af Verber og have altid Omlyd, som: *Geschwätz*, Sladder, *Geschrei*, Skrig, *Geräusch*, Larm.

4. abstracte Collectiver, opfattede fra den subjective Side og altsaa med omtrent samme Betydning som de substantivisk brugte Infinitiver, afledes af Verber, og have aldrig Omlyd, som: *Gebell*, Gjøen, *Gepolter*, Buldren, *Gemurmel*, Mumlen, *Geflüster*, Hvisken (ved Verber paa *eln* og *ern*, som betegne at give en Lyd fra sig, forekommer denne Afledning almindeligere end Infinitiven brugt som Substantiv).

§ 4. Afledningsendelserne *chen* og *lein* bruges til at danne Deminutiver, og Stamsubstantivet antager altid Omlyd, som: *Mütterchen*, *Äuglein*, *Kästchen* (af *Kasten*), *Brünnlein* (af *Brunnen*).

Anm. 1. Endelsen *chen* er den almindelige, og Endelsen *lein* bruges meest kun for at undgaae Haardhed, altsaa især efter *ch* og *g*, som: *Büchlein*, *Äuglein*.

Anm. 2. Ogsaa Egennavne kunne antage disse Endelser, men faae ikke altid Omlyd, som: *Hänschen*, *Hannchen*, *Lottchen*.

§ 5. Afledningsendelsen *er* bruges især i følgende Tilfælde:

1. til af Verber at danne Substantiver, der betegne handlende Personer, som: *Reiter*, *Bäcker*, *Tänzer*, *Käufer*.

Anm. Saadanne Substantiver have sædvanlig Omlyd, men dog undtages: *Buhler*, *Drucker*, *Hauer*, *Lacher*, *Macher*, *Maler*, *Rufer*, *Zuschauer* o. a.

2. til af Byers Navne at danne Navne paa Personer fra Byen, f. Ex. *Berliner*, *Athener* (sjældent *Athenienser*), *Philipper*.

Anm. 1. Mærk: *Römer* og — *städter*, som: *Friedrichsstädter* med Omlyd. — *Abderitten* og andre af Oldtidens Navne.

Anm. 2. Saadanne Substantiver bruges ofte med adjectivisk Betydning, men antage aldrig adjectiviske Endelser, f. Ex. *Hamburger Rindfleisch*, *im Straszburger Münster*.

3. til af Landes Navne at danne Navne paa Personer fra et saadant Land, f. Ex. *Schweizer*, *Holländer*, *Italiener*, *Europäer*.

Anm. 1. Men i Almindelighed er Folkenavnet det oprindelige Ord, og Landets Navn det afledede, og da ender sædvanlig Eolkenavnet paa *e*, som: *Däne*, *Preusze*, *Schwabe*, *Bulgare*, *Grieche*, *Jude*. —

Dog undtages: *Baier, Berber, Cimber, Kaffer, Pommer* (se Gramm. § 19, 3) samt *Maur, Maurer*.

Anm. 2. Ender Landets Navn paa *ien* og Folkets Navn indeholder samme Stamme som Landets, er Endelsen sædvanlig *ier* eller *er*, som: *Spanier, Äthiopier, Araber, Perser*. Ligeledes: *Norweger (Norwegen, Norge), Ägypter (Ägypten)*.

Anm. 3. Ved Folkenavne, der have en længere Afledningsendelse, er dennes Endebogstav sædvanlig *e*, som: *Chinesè, Orientale, Asiate, Franzose, Portugiese* (med mindre den Endelse, der føies til Landets Navn, er *aner*, som: *Africaner, Tibetaner*).

§ 6. Afledningsendelsen *in* bruges hyppigere end Endelserne *inde* og *ske* i Dansk. Ex. *Bäuerin, Göttin, Köchin, Wölfin*. Mærk: *Griechin (Grøkerinde), Französin, Jüdin o. lign.*

Anm. 1. De antage sædvanlig Omlyd. Dog undtages: *Gattin, Baronin, Hezogin, Nachbarin* o. a. samt: *Buhlerin* o. s. v. (§ 5, 1. Anm.).

Anm. 2. Endelsen *erer* bliver til *erin*, som: *Wanderin* (af *Wanderer*), *Zauberin* (af *Zauberer*).

Anm. 3. Mærk: *Äbtissin (Abt), Prinzessin (Prinz)*.

§ 7. Afledningsendelsen *ei* svarer ganske til den danske Endelse *i*, men forekommer kun i tydske Ord, f. Ex. *Heuschelei, Bäckerei, Reiterei*. Fremmede Substantiver, som i Dansk ende paa *i*, have i Tydsk Endelsen *ie*, f. Ex. *Poesie, Cavallerie*.

Anm. Nogle faa fremmede Substantiver, der ere gængse selv blandt Almuesfolk, gjælde for tydske Ord og ende paa *ei*: *Barbarei, Bastei* (Bastion), *Clerisei*,

Kanzellei, Litanei, Partei, Polizei, Sacristei, Spezerei, Tapezerei, Tyrannei.

§ 8. Afledningsendelserne *e*, *heit* og *keit* bruges, ligesom de danske Endelser *e* og *hed*, til af Adjectiver at danne abstracte Substantiver. Afledningsendelsen *e* medfører altid Omlyd, som: *Güte, Wärme*, Afledningsendelserne *heit* og *keit* medføre aldrig Omlyd, f. Ex. *Klugheit, Magerkeit*.

Anm. 1. Endelsen *keit* forekommer i Afledning af Adjectiver paa *el, er, bar, ig, lich* og *sam*, f. Ex. *Eitelkeit, Heiligkeit* (dog undtages *Dunkelheit* og *Sicherheit*). Adjectiver paa *haft* og *los* indskyde *ig* foran denne Afledningsendelse og antage da Endelsen *keit*, som: *Standhaftigkeit, Gottlosigkeit*. Det Samme skeer ved enkelte Stamadjectiver, f. Ex. *Dreistigkeit (dreist), Festigkeit (fest), Müdigkeit (müde)*.

Anm. 2. Undertiden antage dog de med Endelserne *e* og *keit* afledede Substantiver en meer eller mindre concret Betydning, medens de paa *heit* have en mere abstract Betydning, f. Ex. *Höhe, Høide* og *Høi, Hoheit, Høihed; Fläche, Flade, Flachheit, Fladhed; Ebene, Slette, Ebenheit, Jevnhed; Schwäche, udvortes Svaghed, Schwachheit, aandelig Svaghed; — Kleinheit, Lidenhed, Kleinigkeit, Bagatel; Neuheit, Nyhed, Neuigkeit, Nyhed (o: Nyt)*. — Undtages maae i denne Henseende *Leichtheit* og *Reinheit*, der bruges om det Legemlige, medens *Leichtigkeit* og *Reinigkeit* bruges i ovenført Betydning.

Anm. 3. Mærk: *Hitze (heisz), Gewohnheit (gewohnt), Einzelheit (einzeln)*.

§ 9. Afledningsendelserne *niss*, *schaft*, *thum* og *ung* svare for det Meste til de danske Endelser *else*, *skab*, *dom* eller *dømme* og *ning*. Endelsen *niss* forekommer især i mange Ord, som have Forstavelserne *Be*, *Ge* og *Ver*, og bevirker for det Meste Omlyd af Stamordets Vokal, f. Ex. *Begräbniss*, Begravelse, *Gedächtniss*, Hukommelse, *Hinderniss*, Hindring. Endelserne *schaft*, *thum* og *ung* bevirke aldrig Omlyd af Stamordets Vokal, f. Ex. *Grafschaft*, *Judenthum*, *Fürstenthum*, *Stärkung*, *Labung*.

Anm. 1. Adskillige Substantiver af første Declination antage ved Endelsen *thum* samme Form, som ved Sammensætning, f. Ex. *Christenthum*, *Judenthum*, *Fürstenthum*.

Anm. 2. Undertiden maae danske Verbaler paa *ning* udtrykkes ved substantivisk brugte Infinitiver (se § 1 Anm.).

Sammensatte Substantiver.

§ 10. Naar i et sammensat Substantiv Bestemmelsesordet (Sammensætningens første Deel) er et Substantiv, gjælder som Hovedregel: at dette uforandret føies til Hovedsubstantivet, f. Ex. *Kupferschmied*, *Südwind*, *Abendessen*.

Anm. Denne Hovedregel er dog underkastet en stor Mængde Undtagelser, hvoraf de vigtigste fremstilles i de efterfølgende Paragrapher, medens desforuden ikke faa Undtagelser, der skyldes Sprogbrugens Vilkaarlighed, ikke lade sig bestemme ved kortfattede Regler.

§ 11. Er Bestemmelsesordet et Ord af første Declination, antager det altid i Sammensætning et *n*, f. Ex.

Bärenfell, Menschenhand, Tyrannenhass. — Derfor ogsaa *Armenpflege, Krankenhaus.*

Anm. 1. Det Samme skeer med følgende Ord af fjerde Declination: *Bauer, Unterthan, Pfau, Strahl, Auge, Ohr, Insekt, Juwel*, dog ikke i enhver Sammensætning, f. Ex. *Augenwasser, Bauernhof, Pfauenfeder* (men ogsaa: *Augapfel, Bauermädchen*).

Anm. 2. Fremdeles antages dette *n* i følgende Substantiver, der vel forhen ere blevne bøiede efter første Declination: *Fasan, Hahn, Schwan, Strausz, Schelm, Sinn* (i Betydn. Sands), *Stern*, f. Ex. *Hahnenkampf, Schwanengesang, Sinnenwelt, Sternenlicht, Strauszei* (men ogsaa ofte uden *n*, som: *Sternschnuppe, Strauszei*).

§ 12. Er Bestemmelsesordet et Hunkjønnsord med Endelsen *e*, antager det sædvanlig i Sammensætning et *n*, som: *Sonnenfinsterniss, Kohlenmarkt, Tannenbaum.*

Anm. 1. Hermed maa ikke forvexles det Tilfælde, hvor Bestemmelsesordet er et Verbum (se nedenfor § 19), som: *Grenzfestung* (af *grenzen*, ikke af *die Grenze*), *Reisegeld, Fragezeichen*. Sammenlign saaledes: *Farbenbrett* og *Färbekessel, Salbenhandel* og *Salböl* m. fl.

Anm. 2. Et ikke ringe Antal Hunkjønnsord paa *e* bortkaste dette *e* i Sammensætning, især i saadanne Navne paa concrete Gjenstande, der ere gængse i den simple Mands Tale, som: *Schulgebäude, Kirschbaum, Kirchhof.*

Anm. 3. Kun i ganske enkelte Tilfælde har Bestemmelsesordet, naar det saaledes er et Hunkjønnsord paa *e*, en fra de to anførte afvigende Form, f. Ex. *Geschichtsfor-*

scher, Hülfsstruppen, Liebesbrief, Heidelerche, Modenarr, Wärmemesser, Kältebehalter, Armee-corps, Rhonestrand o. a.

Anm. 4. Kun meget sjældent antage andre Hunkjensord, der staae som Bestemmelsesord, et *n*, f. Ex. *Frauentag, Opersänger, Personennamen, Zahlenreihe* (i *Osterfest, Pfingstwoche* bortfalder *n*, da det kun er Pluralendelse).

§ 13. Naar Bestemmelsesordet afgiver et genitivisk Begreb og er et Ord, som i Genitiv har Endelsen *s*, antager det i Sætningsbygning meget hyppigt dette *s*, f. Ex. *Bischofsstab, Königssohn, Mönchskloster, Teufelsbrücke, Volksgeist, Meeresfläche, Rathshaus, Sinnesänderung, Tageslicht, Glaubensbekenntniss, Namenstag* o. s. v.

Anm. 1. Undertiden er et *s* indskudt blot for Vellyds Skyld, f. Ex. *Kalbsbraten, Diebsgesindel, Manns-person* o. a.

Anm. 2. I Ord paa *el* og *er* forekommer dette *s* ved nogle faa Navne paa Personer, som: *Bürgersfrau, Bauersmann, Wandersmann*, ved Substantivet *Handel* og ofte ved *Himmel*. som: *Handelsstadt, Himmelsgegend*, samt i *Feuersbrunst, Hungersnoth* og *Wassersnoth, Vandsnød*.

§ 14. Naar Bestemmelsesordet indeholder et pluralisk Begreb, forekommer det ofte med sin pluraliske Form. Dette viser sig især hos Substantiver, der i Plur. have Endelsen *er* (femte Decl.) f. Ex. *Kinderstube, Lämmergeier, Kleiderschrank, Bilderbuch, Büchersammlung, Völkerwanderung* o. a. (Men ogsaa: *Kindeskinder, Buchdrucker, Bildhauer* o. a.).

Anm. Ved Ord, der danne Pluralis paa anden Maade,

forekommer en kjendelig pluralisk Form kun i ganske enkelte Tilfælde: *Brüdergemeinde, Töchterschule, Gänsebraten, Händedruck, Mäuse- eller Mausefalle, Städteverwüster, Ständeversammlung.*

§ 15. Bestemmelsesordet antager, naar det er et Substantiv, kun meget sjælden et forbindende *e*; et saadant forekommer nemlig kun i: *Hund, Pferd, Schwein, Laus, Maus, Tag* og *Weg*, og endda kun i visse Sammensætninger, som: *Hundehaus, Schweinefleisch, Tagereise.*

Anm. Hermed maa ikke forvexles det Tilfælde, hvor Bestemmelsesordet er et Verbum (se § 19), som: *Badezimmer.*

§ 16. Har Bestemmelsesordet en af Afledningsendelserne *ath, heit, keit, ing, ling, schaft, thum, ung* eller i fremmede Ord *tät* eller *ion*, antages altid forbindende *s*, som: *Wahrheitsliebe, Häringsfang, Ordnungssinn, Majestätsverbrechen, Religionskrieg* (derfor ogsaa: *Arbeitsbiene*).

§ 17. Er Bestemmelsesordet et sammensat Substantiv, antager det sædvanlig i Sammensætning et *s*, dersom det ender paa et Læbe-, Gane- eller Tungebogstav, medens det ellers sædvanlig bliver uforandret. Ex: *Erwerbsquelle, Mittagsmahlzeit, Gebirgsgegend, Andachtsbuch, Weihnachtsfest* — men: *Handschuhmacher, Schiffbaukunst, Branntweinbrenner, Schauspielhaus, Wallfischfang.* (Mange Undtagelser).

Anm. Er det sammensatte Bestemmelsesord af første Declination eller et Hunkjønnsord paa *e*, indtræder naturligviis et *n*, som: *Feldherrnwürde, Baumwollenstaude.*

§ 18. Er Bestemmelsesordet et Adjectiv, sammensæt-

tes det uden videre med Substantivet, f. Ex. *Vollmond*, *Groszvater*, *Edelmuth*.

Anm. 1. I *der Geheimerath*, *der Hohepriester* og *die Langeweile* bliver Adjectivet declineret, f. Ex. *ein Geheimerrath*, *der Langenweile*.

Anm. 2. I enkelte Tilfælde finder Sammensætning med et Adjectiv Sted i Dansk, medens den ikke er almindelig i Tydsk, som: *Fastland*, *das feste Land*, *Høiskole*, *die hohe Schule*, *Koldfeber*, *das kalte Fieber*, *Lillefinger*, *der kleine Finger*, *Stortaa*, *die grosze Zehe*, *Spankrør*, *spanisches Rohr* o. A.

§ 19. Er Bestemmelsesordet et Verbum, føies i Almindelighed Verbets Stamme til Substantivet, men ender dets Stamme paa *s*, *d* eller *g*, antages sædvanlig et forbindende *e*, f. Ex. *Fallthür*, *Schreibpapier*, *Fasttag*, *Rechenbuch*, men: *Lösegeld*, *Redekunst*, *Pflegevater*. (Mange Undtagelser).

Afledede og sammensatte Adjectiver.

§ 20. Afledningsendelsen *en* betegner, at Noget er af et eller andet Stof, som: *flächsen* (af *Flachs*), *golden*, *tuchen*. Til Ord paa *er* føies blot *n*, som: *kupfern*, *ledern* — mærk: *eisern* (af *Eisen*) og *ehern* (f. *ehren* af *Ehr* ∴ *Erz*).

Anm. 1. Ved Misforstaaelse har man anvendt Endelsen *ern* ved adskillige Substantiver af femte Declination, som: *hölzern*, *brettern*, samt ved enkelte andre, som: *bleiern*, *zinnern*, *beinern*, *steinern*, *stählern*, *wächsern*. Ved denne Endelse *ern* forekommer altid Omlyd.

§ 21. Afledningsendelsen *isch* betegner en Oprindelse fra et Sted eller en Person, som: *himmlisch, irdisch, sächsisch, lutherisch, Kantisch*.

Anm. Endelsen *isch* bevirker Omlyd, som: *mürrisch, närrisch*, undtagen ved Personers Navne, som: *Kantisch*, ved Stæders Navne, som; *Frankfurtisch* (dog *römisches*), ved enkelte Folkenavne, som: *russisch, arabisch*, og i fremmede Adjectiver, som: *logisch, historisch*.

§ 22. Afledningsendelsen *ig* betegner en Besidden af det, som Stamordet betegner, f. Ex.: *mächtig, günstig, blutig, sonnig*.

Anm. 1. Er Stamordet et abstract Substantiv, antages sædvanlig Omlyd, som: *mächtig, günstig* (dog: *kundig, muthig, anmuthig, lustig* o. a.). Er Stamordet et concret Substantiv, antages sædvanlig ingen Omlyd, som: *blutig, waldig* (dog: *bärtig, körnig, wasserig* samt de fleste sammensatte, som: *warmblütig, vierfüszig*, undtagen: (*lang — armig — halsig — nasig — ohrig* o. a.). Er Stamordet et Verbum, retter Omlyden sig sædvanlig efter Verbets Beskaffenhed, som: *nachlässig, gefällig* (af Verber med foranderlig Vokal), *trotzig, brummig* (af Verber med uforanderlig Vokal).

Anm. 2. Endelsen *ig* har ogsaa den blot formelle Betydning at omdanne Adverbier og Præpositioner til Adjectiver, som: *jetzig, hiesig, heutig, vorig, wiederig*

§ 23. Afledningsendelsen *icht* betegner en Besidden af Noget, der er beslægtet med Stamordet, som: *erdicht, jordagtig, ölicht, steinicht*. — Der er saaledes Forskjel paa *irden*, af Jord, *erdig*, jordet, *erdicht*, jordagtig; *ein stei-*

nerner Tisch, et Steenbord, *ein steiniger Weg*, en stenet Vei, *eine steinichte Frucht*, en steenhaard Frugt; *ein kupferner Kessel*, en Kobberkjedel, *ein kupfriges Erz*, kobberholdig, *ein kupferichtet Gesicht*, kobberrødt.

Anm. 1. Adjectiver paa *icht* antage ikke Omlyd (undt. *thöricht*).

Anm. 2. Det Samme, som Endelsen *icht* udtrykker, udtrykkes ogsaa ved Endelsen *artig*, f. Ex. *erdartig*, *steinartig*, og det skal udtrykkes derved, naar Afledningsendelserne *heit* og *keit* skulle anvendes, f. Ex. *Milchartigkeit*, *Glasartigkeit*.

§ 24. Afledningsendelsen *lich* bruges i følgende Tilfælde:

1. til af Adjectiver at danne andre Adjectiver med Bibegreb af noget Ringere. f. Ex. *bläulich*, blaalig, *länglich*, langagtig, *ältlich*.

Anm. Saadanne Adjectiver faae altid Omlyd, undt. *graulich*, graalig (*gräulich*, gruelig).

2. til af Substantiver at danne Adjectiver, der betegne en Lighed med Noget, f. Ex. *menschlich*, *väterlich*, *mündlich*, *künstlich*.

Anm. 1. Saadanne Adjectiver faae næsten altid Omlyd, *pünktlich*, *persönlich*, *buchstäblich*.

Anm. 2. Der er Forskjel paa: *weiblich* og *weibisch*, *kindlich* og *kindish*, *männlich* og *männisch*, *herrlich* og *herrisch*, *höflich* og *höfisch*.

Anm. 3. Der er Forskjel paa: *jährlich* og (zwei-) *jährig*, *täglich* og — *tägig*. *Geistlich*, geistlig og aandelig (i Modsætning til timelig), *geistig*, aandig og aandelig (i Modsætning til legemlig og sandselig).

3. til af Verber at danne Adjectiver med intransiti-

visk eller passivisk Begreb af Verbet, f. Ex. *tauglich*, *schädlich*, *fasslich*, *verächtlich*.

Anm. I disse Adjectiver synes Anvendelsen af Omlyd at være meget vilkaarlig, f. Ex. *löblich*, *unsäglich*, men: *fasslich*, *thunlich*.

§ 25. Afledningsendelserne *bar*, *haft* og *sam* anvendes meest ved Afledning af Verber og Verbaler. De bewirke aldrig Omlyd. Ex: *dankbar*, *sichtbar*; *schamhaft*, *fehlerhaft*, *standhaft*; *bedachtsam*, *folgsam*.

Anm. 1. Naar *bar* bruges til Afledning af Verber, har Adjectivet passivisk Betydning af Verbet og falder saaledes i Betydning sammen med Endelsen *lich*. Hvilken Endelse der skal bruges, afhænger nærmest af Sprogbrug, dog synes *bar* meest at bruges ved Verber, der have en mere concret Betydning, som: *brennbar*, *trinkbar*, og *lich* meest at bruges ved Verber, der have en mere abstract Betydning, som: *fasslich*, *verächtlich*. — Man siger lige godt: *unabsehlich* og — *bar*, *undenklich* og — *bar*, *unkennlich* og *unkennbar*, *untröstlich* og — *bar* o. fl. a.; — men der er Forskjel paa: *ausführbar* og *ausführlich* (omstændelig), *lesbar* (om Indholdet) og *leserlich* (om Bogstaverne), *furchtbar* (om det, man forestiller sig) og *fürchterlich* (om det, der sees).

Anm. 2. *Ein ernsthafter Mann*, *eine ernstliche Strafe*; *eine schmerzhaftes Krankheit*, *ein schmerzlicher Verlust*; *ein schmeichelhaftes Schreiben*, *ein schmeichlerischer Mensch*.

Anm. 3. *Ein tugendsames Mädchen*, *eine tugendhafte*

Liebe; ein sittsames Mädchen, ein sittliches Betragen.

§ 26. Naar et Adjectiv, som styrer Genitiv, ved S sammensætning faaer et Substantiv til Bestemmelsesord, antager dette meget almindelig en genitivisk Form, f. Ex. *lebensfröh, liebenswürdig, lobenswerth, bewundernswürdig, ehrenvoll, seelenlos*, — dog: *geistvoll, liebevoll, gottlos, denkwürdig, merkwürdig, preiswürdig* o. s. v. Det Samme finder ogsaa Sted ved enkelte andre Adjectiver, som: *geisteskrank, gnadenreich, ehrenrührig*.

§ 27. Har et hvilket som helst Adjectiv til Bestemmelsesord et Substantiv med en af Afledningsendelserne *ath, heit, keit, ing, ling, schaft, thum, ung* (se § 16), antager dette altid et forbindende *s*, f. Ex. *hoffnungslos, frühlingmild, ordnungsliebend*.

Afledede og sammensatte Talord.

§ 28. Substantiviske Talord:

1. Navnene paa de ti Ziffre dannes af Cardinaltallene, brugte uforandrede som Substantiver af Hunkjøn, f. Ex. *die Eins, Ettallet, die Zwei, die Null*.

2. Ved Afledningsendelsen *er* dannes Substantiver, der betegne, hvormange Eenheder af en vis Art Noget indeholder, f. Ex. *der Einer, Zehner, Hunderter* o. s. v. (om Tallene efter deres Plads i Talrækken); *ein Zweier, Dreier* (om Mynter); *ein Funfziger, ein Neunziger* (en Mand paa Halvtreds, paa Halvfemts); *der Zwei und zwanziger* (Vinen fra 1822) o. lign.

3. Ved Afledningsendelsen *ling* dannes: *der Zwilling, Drilling*, svarende til *Tvilling, Trilling* i Dansk, samt

Dreiling, Vierling, Sechsling = Dreier, Vierer, Sechser (om Mynter).

4. Ved Endelsen *tel* (∴ *Theil*) dannes Brøkernes Nævnere af Ordenstillene, f. Ex. *das Drittel, ein Zehntel, Zwanzigstel*. Istedetfor *ein Zweitel* siges *ein Halbes* eller *ein Halb* (se Gramm. § 67). I Forbindelse med et Substantiv gaae de over til at blive indeclinable Adjectiver, f. Ex. *einen Viertel Zoll lang* (cf. § 5 Anm. 2), eller danne en S sammensætning, f. Ex. *eine Viertelstunde*.

§ 29. Adjectiviske Talord:

1. Allerede de fleste Grundtal og alle Ordenstal ere afledede Talord.

2. Ved at sætte *je* foran Grundtallene dannes Distributiver (fordelende Tal), som: *je zwei und zwei, je vier* (fire og fire).

3. Ved at sammensætte Ordenstillene med *halb* dannes Talord, der betegne Hele og en Halv, som: *drittehalb* halvtredie, *zehntehalb*, halvtiende. Istedetfor *zweitehalb* siges *anderthalb*. De ere indeclinable og et efterfølgende Substantiv staaer i Tydsk i Pluralis, i Dansk i Singularis, f. Ex. *vor anderthalb Stunden* (halvanden Time).

4. Ved Afledningsendelserne *fach* og *fältig* dannes Multiplicativer (Fordoblingstal), f. Ex. *zwiefach* eller *zwiefältig* (dobbelt), *dreifach* eller *dreifältig* (trefoldig, tredobbelt).

Anm. Ogsaa af nogle kvantitative Adjectiver dannes Fordoblingstal, f. Ex. *mehrfach* eller *mehrfältig*, *vielfach* eller *vielfältig*, *mannigfach* men: *mannigfaltig*.

5. Ved Afledningsendelsen *lei* dannes Artstal, f. Ex. *einerlei, zweierlei, dreierlei*. De ere indeclinable, som: *von allerlei Dingen*.

Anm. Ogsaa af nogle quantitative Adjectiver dannes Artstal, f. Ex. *vielerlei*, *allerlei*.

§ 30. Adverbielle Talord:

1. Ved Afledningsendelsen *ens* dannes af Ordenstallene de ordnende Taladverbier, som: *erstens* (sjeldn. *erstlich*), *zweitens*, *hundertstens* (= *fürs erste* o. s. v.).

2. Ved Sammensætning med *mal* dannes Iterativer (Gjentagelsestal) som: *einmal*, *zweimal*, *tausendmal*.

Afledede og sammensatte Verber.

§ 31. Verber afledes af concrete Substantiver ved blot at tilføie Verbalendelsen, f. Ex. *fischen*, *füttern* (fodre et Klædningsstykke), *füttern* (fodre Qvæget), *hobeln*, *köpfen*, *mästen* (cfr. § 2 Anm. 2). For Omlyden synes ingen Regel at kunne gives.

§ 32. Verber afledes af Adjectiver ved blot at tilføie Verbalendelsen. De fleste saadanne Verber ere transitive og have da sædvanlig Omlyd, f. Ex. *glätten*, *lähmen*, *lösen*, *öffnen*, *stärken*. Sjeldnere ere de intransitive og have da sædvanlig ingen Omlyd, f. Ex. *grauen* (graane, grye), *faulen*, *grünen*.

§ 33. Verber afledes af andre Verber ved Forandring af Stammen, især af Stammens Vokal. De fleste saadanne opstiller Formlæren, som: *fallen* og *fällen* (se Gramm. § 96). Foruden disse kunne endnu mærkes: *hängen* (hænge) og *henken* (hænge i Galgen), *lauten* (lyde) og *läuten* (ringe transit. og intrans.), *schwingen* (svinge rundt) og *schwenken* (svinge frem og tilbage, om en Fane, et Glas, et Geled), *zwingen* (tvinge til Noget) og *zwängen* (tvinge ind i Noget) o. a.

§ 34. Forstavelsen *be* i Sammensætning med Verber har de samme Betydninger, som den har i Dansk, og i de fleste Tilfælde forekommer den hos de tilsvarende Verber i begge Sprogene, f. Ex. *bedenken, beweinen, bezahlen* (men ikke altid, f. Ex. *beunruhigen, forurolige, bezaubern, fortrylle*). — Med Hensyn til Stammens Form kunne bemærkes: *begeistern, bevölkern, begütert* og *bereichern*.

Anm. De fleste af abstracte Substantiver afledede have med denne Forstavelse Endelsen *igen*, f. Ex. *befriedigen, begnadigen, belustigen, beschuldigen* (dog: *bemühen, befeiszigigen* og *befeiszen*).

§ 35. Forstavelsen *ge* forekommer :

1. I adskillige Verber, hvoraf den blotte Stamme ikke er brugelig, f. Ex. *geschehen, gebären, genieszen*.

Anm. I *gereuen = reuen* og *geziemen = ziemen* er den ligeledes uden nogen særegen Betydning.

2. Forstavelsen *ge* har i adskillige Sammensætninger Betydningen, sammen (cf. § 3), f. Ex. *gefrieren*, fryse (til Is), *gerinnen*, løbe sammen, *gefallen*, behage, *gehören*, tilhøre, *gehörchen*, adlyde, *geleiten*, ledsage, *gestehen*, tilstaae o. a.

3. I andre Sammensætninger fremkalder *ge* en egen Betydning, f. Ex. *brauchen*, behøve, og *gebrauchen*, bruge (en Forskjel, der tilhører den nyere Tid); *bieten*, byde, og *gebieten*, byde o: befale; *denken*, tænke, og *gedenken* (ogsaa *denken*), mindes, o. a.

§ 36. Forstavelsen *emp* forekommer kun i Verberne *empfangen*, modtage, *empfehlen*, anbefale, og *empfinden*, føle (samt i det digteriske *empfaen = empfangen*).

§ 37. Forstavelsen *ent* betegner :

1. En Bortfjernelse fra Noget, som: *entgehen*, und-

gaae, *entfernen*, bortfjerne, *entsetzen*, afsætte, eller ogsaa en Bortfjernelse af Noget, som: *entdecken*, opdage og aabenbare, *enthüllen*, *entwaffnen*. — Med Hensyn til Stemmens Form kunne mærkes: *entblättern*, *entvölkern* og *entkräften*.

2. Sjeldnere en Overgang i en ny Tilstand, f. Ex. *entbrennen*, flamme op, *entschlafen*, hensove, *entstehen* opstaae.

3. Særskilt kunne mærkes: *enthalten*, indeholde (*der Inhalt*), *entsprechen*, svare til.

§ 38. Af Sætningsformer med *er* kunne mærkes:

1. Mange Verber antage Forstavelsen *er*, naar de bruges i overført Betydning, f. Ex. *ergreifen* (f. Ex. *die Flucht*), *erkaufen* (f. Ex. *das Leben*), *ertragen* (f. Ex. *seine Leiden*); *erbauen*, *erfüllen*, *erziehen*, *erlösen*, *erwägen*.

2. Mange Verber, der betegne en Handling eller Tilstand, som kunde medføre Døden, antage ved Forstavelsen *er* et fortærende Bibegreb (ihjel), f. Ex. *erdrücken*, *erfriern*, *erhungern*, *erschieszen*, *erschlagen*, (*erlegen* og *erliegen*, *ersaufen* og *ersäufen*).

3. I nogle Verber betegner *er* en Opnaaelse af Noget, f. Ex. *sein Brod erbetteln*, *sich etwas ertragen*, *erschmeicheln*.

4. Ved Forstavelsen *er* afledes Verber af Adjectiver, og have sædvanlig intransitiv Betydning, medens transitive Verber mere afledes ved Forstavelsen *ver*, f. Ex. *erblassen* blegne, *erkranken*, blive syg, *erstarren*, stivne.

Anm. Enkelte saadanne Verber ere dog transitive, som *erbittern* (med en Person til Object, medens *verbittern* har en Ting til Object), *erfrischen*, *erschweren* o. a. Baade transitive og intransitive er følgende:

ermatten, ermüden og erschlaffen. Erkälten, forkjôle, og erkalten, blive kold, erwärmen, opvarme, og erwarmen, blive varm. — Med Hensyn til Stamordets Form kunne følgende, der have transitiv Betydning, mærkes: erleichtern, erneuern, erweitern, (erobern, erinnern).

§ 39. Forstavelsen *ver* forekommer ligesom i Dansk Forstavelsen *for*, i en stor Mængde S sammensætninger, og ofte ved samme Verbum i høist forskjellige Betydninger, f. Ex. *vergeben*, give feil, forgive En, tilgive; *versehen*, forsee (see sig til Skade og begaae en Forseelse), forsyne, forvalte (et Embede); *verschreiben*, opskrive (sit Blæk), forskrive (skrive feil og give en Forskrivning), forskrive (Varer), *Einem eine Arznei verschreiben*, foreskrive. Særskilt kunne mærkes:

1. Nogle Verber, hvori S sammensætning med *ver* danner en Modsætning til S sammensætning med *er*, som: *erbitten*, udbede sig Noget, og *verbitten*, frabede, *erlernen*, lære, og *verlernen*, glemme igjen, *erkennen* og *verkennen*, *erziehen* og *verziehen*.

2. Verber, som med Forstavelsen *ver* afledes af Adjectiver, have for det Meste transitiv Betydning, som: *verjüngen*, *versüzen*, *verciteln*. — Med Hensyn til Stamordets Form kunne mærkes: *verbessern*, *verringern*, *verschlechtern*, *verschlimmern*; *vergröszern*, *verkleinern*, *vermehrern*, *vermindern*; *verlängern* men: *verkürzen*; *verfeinern* eller *verfeinen* og *verschönern* eller *verschönen*.

Anm. Nogle af disse af Adjectiver afledede Verber have dog intransitiv Betydning som: *veralten*, *verdorren*, *verstummen*, *verwildern* (mærk det sidstes Form).

Enkelte sammensatte Adverbier.

§ 40. Stedsadverbierne *da* og *wo* antage Formen *dar* og *wor*, naar de sammensættes med et Adverbium, der begynder med en Vokal, altsaa: *damit*, *danach*, *wovon*, *wozu* men: *daraus*, *worin*. Stedsadverbiet *hier* bliver rettest uforandret, altsaa: *hiermit* (bedre end *hiemit*) undtagen i *hiedurch*, *hiefür* og *hieher*.

Anm. Naar *von* betyder fra, sammensættes de ikke dermed, f. Ex. *von hier*, *von wo* (*wovon* betyder *hvoraf* eller *hvorom*).

§ 41. Nogle Adverbier ere dannede ved Sammensætning af et Adjectiv med dets Substantiv, saaledes at disse oprindeligt have dannet en beskrivende Genitiv, f. Ex. *allenfalls*, *jedenfalls*, *dergestalt*, *einigermassen*, *gewissermaßen*, *groszentheils*, *meistentheils*, *keinesweges*, *glücklicherweise* eller *glücklicher Weise*, *wahrscheinlicherweise* (rimeligi- viis) o. a.

II.

EFTERRETNINGER

OM

HORSENS LÆRDE SKOLE

FOR SKOLEAARET 1854—55.

AF

F. C. C. BIRCH,

SKOLENS RECTOR.

I. Examinier.

1. **Aarsprøven 1854** afholdtes fra 11te til 17de Juli overensstemmende med det i forrige Aars Skoleefterretninger meddelte Schema. Efter tilenidebragt Prøve opflyttedes af 6te Klasses 6 Disciple 4 i 7de Kl., 5te Klasses 8 Disciple samtlige i 6te Kl., 4de Klasses 6 Disciple samtlige i 5te Kl., af 3die Klasses 12 Disciple 10 i 4de Kl., af 2den Klasses 12 Disciple 9 i 3die Kl. og af 1ste Klasses 8 Disciple 6 i 2den Kl.

2. **Afgangsprøven 1854.** Ved Ministeriets Skrivelse af 10de Juni underrettedes Rector om, at den skriftlige Prøve vilde være at afholde fra den 23de til den 26de Juni, den mundtlige den 15de og 17de Juli. Endvidere meldtes, at Undervisningsinspecteuren ønskede som Censor at deltage i Bedømmelsen af Prøverne i Dansk, Fransk, skriftlig Latin, Græsk, Historie og Geographi, samt at Ministeriet havde anmodet Professor i Physik ved Kjøbenhavns Universitet Holten om dette Aar at besøge Skolen tilligemed Undervisningsinspecteuren for at overvære Prøven i de mathematisk-physiske Fag og samtidig gjøre sig bekendt med denne Side af Undervisningen i det Hele.

I Censuren deltog desforuden ifølge Rectors Indbydelse Pastor Boesen i Religion og Pastor Westesen i Fransk.

Charaktererne for de Candidater, der efter at have bestaaet Prøvens anden Del afgik til Universitetet, findes anførte paa efterstaaende Liste.

Candidaterne.	Afgangsprøvens 1ste Del.				Afgangsprøvens 2den Del.									Hoved- charakter.	Hebraisk.
	Tydk.	Fransk.	Geographi.	Naturhistorie.	Dansk.	Latin (skriftlig).	Latin (mundtlig).	Græsk.	Religion.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Naturalære.		
1. J. H. G. V. Schmidt (18 $\frac{1}{2}$ Aar gammel.)	Mg.	Mg.	Ug.	Ug.	Ug.	Mg.	Mg.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	<i>Første Charakter med Udmærkelse.</i>	Mg.
2. J. P. Bang (17 $\frac{3}{4}$ A. g.)	Mg.	Ug.	Ug.	Ug.	Mg.	Mg.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	Ug.	<i>Første Charakter med Udmærkelse.</i>	Ug.
3. F. Søtoft. (18 $\frac{3}{4}$ A. g.)	Mg.	G.	Mg.	Mg.	Mg.	Mg.	G.	Mg.	G.	Mg.	Mg.	Mg.	Ug.	<i>Første Charakter.</i>	"
4. T. S. R. Petersen (18 $\frac{1}{2}$ A. g.)	G.	G.	Mg.	Mg.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	G.	Mg.	<i>Anden Charakter.</i>	G.

3. **Halvaarsprøven** afholdtes fra den 7de til den 10de Februar paa samme Maade og omtrent i samme Omfang som i 1854.

II. Skolens Disciple.

Ved Afslutningen af forrige Aars Beretning var Disciplenes Antal 59. Af disse bleve foruden de ovenfor anførte 4 Candidater, der dimitteredes til Universitetet, endnu 8 andre udmeldte af Skolen dels før det nye Skoleaars Begyndelse, dels i Løbet af samme, nemlig: C. A. V. Richter af 7de Klasse, J. W. Worm, O. F. Paludan og L. Rosing af 6te Klasse, C. Lasson af 4de Klasse, J. J. W. C. Koch af 3die Klasse, J. B. Koch og V. C. F. Lund af 2den Klasse. Een Discipel, C. T. B. Strange, afgik ved Døden den 24de October 1854. Derimod ere 16 nye optagne, saa at Skolen for Tiden tæller 62 Disciple (30 indenbyes, 32 udenbyes), der efter den sidst afholdte Maa-nedscensur ere ordnede i de forskjellige Klasser saaledes, som efterstaaende Liste udviser. Ved de nyoptagne er Fædrenes Navn og Stilling tilføiet i Parenthes.

VII Klasse.

1. H. C. Leunbach. 2. C. J. Pedersen. 3. T. C. E. Barfoed. 4. G. Fritz. 5. R. N. F. Borch. 6. H. C. Zahrtmann.

VI Klasse.

1. H. P. A. Lemming. 2. A. F. Mathiassen. 3. O. Schütte. 4. J. M. M. Grabow. 5. G. C. P. L. de Fontenay. 6. C. P. T. Knudsen. 7. H. C. A. Lund.

V Klasse.

1. E. V. Bøttger. 2. J. P. C. Stephansen. 3. S. C. Sørensen. 4. H. Zahrtmann. 5. H. R. E. Mygind. 6. F. N. R. Petersen.

IV Klasse.

1. T. Petersen (Pastor P., Sognepræst til Tersløse og Skjelleborg i Sjælland). 2) N. H. Jørgensen. 3. O. S. F. Wolder. 4. E. A. T. E. Søeborg. 5. G. P. Grabow (ikkestuderende). 6. H. A. Hansen. 7. H. A. Paludan (ikkestuderende). 8. C. J. Monberg (ikkestuderende). 9. O. C. L. Fabricius. 10. J. C. Federspiel.

III Klasse.

1. J. P. Röwe. 2. C. C. Heide. 3. C. D. Danielson. 4. V. Schmidt (ikkestuderende). 5. L. T. Mygind. 6. C. G. A. Mølsted. 7. L. A. T. Wolder (ikkestuderende). 8. W. C. Heggelund. 9. J. C. Kjer. 10. G. Glud. 11. E. Søltoft (ikkestuderende; Proprietair S. til Tyrrestrup).

II Klasse.

1. C. E. Jensen. 2. H. V. T. F. Bang. 3. J. Paludan (Herredsskriver i Nørvang-Tørrild Herred P.). 4. V. Hansen - Mickdal (afdøde Exam. jur. Hansen i Braa). 5. M. E. Ingwersen. 6. J. C. Nielsen. 7. A. G. Madsen. 8. H. A. Koch. 9. H. Hjerrild. 10. P. M. Petersen (Proprietair P. til Sønderskovgaard).

I Klasse.

1. G. P. H. Borch (afd. Pastor B. i Horsens). 2. H. H. W. Jensen (Mægler J. i Horsens). 3. F. V. Grüner

(afd. Pastor G., Sognepræst til Løsning og Korning). 4. C. E. Paludan (Provst P. i Raarup). 5. S. C. Lerche. 6. J. S. Røwe (Skrædermester R. i Horsens). 7. N. G. B. Møller (afd. Eier af Kloster-Mølle i Voerladegaard Sogn M.). 8. P. Wogelius. 9. J. C. Kjærgaard (Kjøbmand K. i Horsens). 10. C. F. With (afd. Justitsraad Herredsfoged W. i Ørum). 11. R. S. F. Lihme (practiserende Læge L. i Horsens). 12. W. U. Tornøe (Birkedommer T. i Svendborg).

III. Undervisningen.

1. Under 23de Juni f. A. bevilgede Ministeriet, efter hvad derom af Rector var indstillet, at der foreløbigt i dette Skoleaar maatte gives de ikke-studerende Disciple af Skolens Mellemlklasser, naar deres Antal var 5 eller derover, Leilighed til uden særlig Betaling at erholde fælleds Undervisning i Engelsk af en af Skolens Lærere, og under 14de September næstderpaa, at bemeldte Undervisning overdroges til Overlærer Thornam i 4 ugentlige Timer. Endvidere bifaldt Ministeriet under sidstnævnte Datum, at Adjunct Bruun afgav Undervisningen i Dansk i 2den Klasse til Adjunct Müller, der omvendt afgav Undervisningen i Tydsk i 1ste Klasse til Adjunct Bruun.

De siden Adjunct Bohrs Afgang fra Skolen ledige Undervisningsfag ere i dette Skoleaar, ligesom i største Delen af forrige, midlertidigt blevne besørgede af Adjunct Müller og Cand. theol. Købke.

Da Adjunct Schmidt i Begyndelsen af Skoleaaret frasagde sig Undervisningen i Gymnastik, bemyndigedes

Rector ved Ministeriets Skrivelse af 14de September til at overdrage denne Undervisning til Adjunct Müller i Forening med forhenværende Overcommandersergeant, nu Told-assistent Atterup som Medhjælper.

Forøvrigt har Time- og Fagfordelingen været den samme, som i forrige Skoleaar.

2. Ifølge Rectors Indstilling bifaldt Ministeriet under 10de Juli og 24de September, at følgende nye Lære- og Læsebøger maatte indføres i Skolen, nemlig:

Adjunct Bruuns tyske Grammatik,

S. B. Thriges Lærebog i den gamle Historie (i de 3 øverste Klasser),

C. Mariboers engelske Formlære og

T. G. Repps „*English stories*”.

3. Følgende Pensa ere i Aarets Løb gennemgaaede i de forskjellige Fag og Klasser:

Dansk.

I. Kl. Hjorts Børneven (S. 80—308) er benyttet til Oplæsning, Gjenfortælling og sproglig Analyse. Af samme Bog ere 12 Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger. 4 Stile ere skrevne om Ugen og have afvexlende bestaaet i Dictat, Gjengivelse af en Fortælling, Oversættelse fra Tydsk og grammatikalske Øvelser*). — II. Kl. Holsts prosaiske Læsebog S. 1—11,

*) Som Exempler paa Opgaverne til disse Øvelser i de 3 nederste Klasser hidsættes følgende: 1. At danne 8 Sætninger, af hvilke de to første indeholde hver sit af to selvvalgte Hovedord som Subject, de to næste samme to Hovedord som Objecter, de to derpaa følgende samme Hovedord som Hensynsbetegnelse, de to sidste endelig samme Hovedord styrede af Præpositioner. 2. At danne 8 Sætninger, der alle begynde med Objectet. 3. At

64—72, 96—102, 122—128, 137—142, 145—166, 182—189, 194—213, 216—254, 345—357. Af Krossings poetiske Læsebog ere 8 Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære er flere Gange repeteret. 3 Stile af samme Indhold som i 1ste Klasse. — III. Kl. Holsts

danne 4 passive Sætninger med Udsagnsordet *kalde* og derpaa forandre dem til active. 4. At danne 6 Sætninger, i hvilke et Tillægsord staaer som Attribut og 6 andre, i hvilke det staaer absolut. 5. At danne 8 Sætninger, i hvilke Hensynsbetegnelsen er nærmere bestemt ved et Adjectiv eller en Genitiv. 6. At danne 6 Sætninger, i hvilke Ordet *for* forekommer, nemlig i de to første som Forholdsord, i de to næste som Biord, i de to sidste som Bindeord. 7. At danne 6 Sætninger, i hvilke Ordet *godt* forekommer, nemlig i de to første som attributivt Tillægsord, i de to næste som Omsagnsord, i de to sidste som Biord. 8. Enhver af de active Tidsformer i Indicativ skal anvendes i en fuldstændig Sætning. I den første Sætning skal Grundordet være første Person i Enkelttallet, i den anden første Person i Flertallet, i den tredje anden Person i Enkelttallet, i den fjerde anden Person i Flertallet o. s. f. 9. At danne 8 Sætninger, i hvilke Nutidsformen er brugt til at betegne Fremtiden eller det med Fremtiden Samtidige (Boj. § 29 A. 2, b). 10. At danne 4 Sætninger, i hvilke Førnutidsformen er brugt til at betegne Førfremtiden (Boj. § 29 A. 4). 11. Endel (opgivne) participialske Udtryk omskrives ved relative eller Conjunctions-Sætninger. 12. Endel (opgivne) Sætninger omskrives med participialske Udtryk. 13. At danne 6 Sætninger, i hvilke et henførende Stedord forekommer, nemlig i de to første som Grundord, i de to næste som Gjenstand, i de to sidste som Hensynsbetegnelser. 14. At danne 6 Sætninger, af hvilke den 1ste, 3die og 5te indeholde Ordet hvad som relativt Pronomen, den 2den, 4de og 6te samme Ord som interrogativt Pronomen. 15. At forvandle 8 directe Spørgesætninger til indirecte. 16. At danne 9 indirecte Spørgesætninger, af hvilke de tre første staae som Subject, de tre næste som Object, de tre sidste ere styrede af en Præposition. 17. At danne 6 Sætninger, i hvilke Ordet da forekommer, nemlig i de tre første som Biord, i de tre sidste som Bindeord. 18. At danne 6 Sætninger, i hvilke Ordet siden forekommer, nemlig i de to første som Præposition, i de to næste som Adverbium, i de to sidste som Conjunction.

prosaiske Læsebog S. 213—308. Af Sammes poetiske Læsebog ere 5 Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære repeteret. Af Borgens „Veiledning til Udarbejdelser i Modersmaalet” ere de 17 første Lectioner gennemgaaede. 1 Stil ugentlig, i Almindelighed Beskrivelser eller Fortællinger — dels frie, dels over opgivne Emner —, Udtog af Historien eller af et og andet i den franske Læsebog gennemgaaet Stykke, Omskrivning i Prosa af fortællende Digte, endelig ogsaa grammatikalske Øvelser. — IV. Kl. Holsts poetiske Læsebog S. 1—114. Bojesens Sproglære repeteret og Sætningslærens Indøvelse fortsat under Læsningen af udvalgte Stykker af Holsts prosaiske Læsebog. Den nordiske Mythologi efter Dorphs Omrids, fuldstændiggjort ved mundtligt Foredrag. 1 Stil ugentlig, der mest har bestaaet i Skildringer, Charakteristiker, Omskrivning fra Poesi til Prosa, Breve med opgivet Thema, stundom en let Begrebsudvikling, hvortil Veiledning forud har været givet. — V. Kl. Holbergs Erasmus Montanus, Wessels Kjærlighed uden Strømper, Oehlenschlägers Aladdin, Vaulundur Saga og Correggio, Heibergs „De Danske i Paris”. Borgens Veiledning fra 23de til 30te Lection. 1 Stil om Ugen. — VI. Kl. Den danske Literaturs Historie indtil Ewald er gennemgaaet efter Thortsens Haandbog. I Forbindelse hermed har Undervisningen tilsigtet at gjøre Disciplene bekendte med de betydeligste af de nyere danske Forfattere, navnlig Heiberg, Hauch, Hertz, Paludan-Müller, Andersen og Goldschmidt, ved Læsning af enkelte af deres Arbejder. Desuden er læst en Del af Kæmpeviserne og af Niels Klim. De i den danske Poesi hyppigst forekommende Versformer ere mundtligt gennemgaaede. 1 Stil om Maanedens. — VII. Kl. Thortsens

Literaturhistorie og Dorphs nordiske Mythologi ere fuldstændigt læste. Udarbejdelser ere skrevne over følgende Opgaver:

1. Om Vanskelighederne ved at oversætte Skrifter af den classiske Literatur, især Digterværker, i de nyere Sprog.
2. At fremstille de almindelige Grundtræk af det constitutionelle Monarchi.
3. Forholdet imellem Qvantitet og Accent i ældre og nyere Sprog.
4. Oversigt over Indholdet af 1ste Bog af Cicero „*de officiis*”. (Indledes med en Fremstilling af Grundforskjellen mellem den hedenske og christelige Sædelære).
5. Er det fra Disciplenes Staudpunct ønskeligst, at de paa egen Haand forberede sig paa de daglige Pensa i de fremmede Sprog eller at disse iforveien gjenemgaaes af Læreren?
6. Hvorledes vort daglige Liv og vort udvortes Kald kan blive en Gudstjeneste.
7. Sammenligning mellem Coniunctivens Brug i Tydsk og i Latin.
8. Grundtrækkene af den romerske Statsforfatning paa Ciceros Tid.
9. Betragtninger over Oehlsenschlägers Tragedie „Dina”.
10. Min Glæde over, at jeg er en Christen.
11. Homers Fremstilling af Gudernes Væsen og Forhold til Menneskene, oplyst ved Exempler.
12. Kort Fremstilling af de i Odysseen fortalte Begivenheder.
13. At udvikle Betydningen af Horats's Opfordring til Lollius: *Sapere aude*.
14. At angive Tankeindholdet af Horats's 6 første Oder af 3die Bog.
15. Bør Lucretia i Holbergs Comedie „den Vægelsindede” ansees for en heldig Charaktertegning?
16. Europas Overlegenhed over de øvrige Verdensdele.
17. Hvilke Kunster og Videnskaber bleve især dyrkede af Romerne?

Tydsk.

I Kl. Rungs Læsebog for de lavere Klasser S. 1—117. Af Bruuns Grammatik er læst Formlæren, dog med Forbigaaelse af Kjønsreglernes Undtagelser samt af enkelte mindre vigtige Paragrapher og Anmærkninger. Dictat og skriftlig Indøvelse af Formlæren. — II Kl. Rungs Læsebog S. 129—256. Af Bruuns Grammatik er læst det Meste af Formlæren. Stilene have i den første Del af Aaret bestaaet i Indøvelse af Retskrivning og af Declinations- og Conjugationsformerne. i Aarets sidste Del i mundtlig og skriftlig Oversættelse efter Wolles Materialier. — III Kl. Hjorts Læsebog S. 1—122. Af Bruuns Gram-

matik Formlæren. I den første Del af Aaret 2 kortere, i den sidste Del 1 længere Stil ugentlig efter Wolles Materialier S. 27—29 og 41—58. De skrevne Stile ere, efter at være rettede, lærtede udenad. — IV Kl. Hjorts Læsebog S. 113—194 af den prosaiske Del og S. 1—48 af den poetiske. Formlæren er læst efter Hjorts større Sproglære, det Vigtigste af Ordføiningslæren, navnlig Kasus- og Moduslæren, efter Bruuns Grammatik. Bresemanns „Stiløvelser for Begyndere” ere benyttede dels til mundtlig Oversættelse (S. 36—51 og 60—74) dels, en Gang om Ugen, til Stil (S. 52—60 og 76—86). — V Kl. Hjorts Læsebog S. 269—481. Af Grammatiken er Formlæren læst efter Hjorts, Ordføiningslæren efter Bruuns Grammatik, Orddannelselæren efter Manuscript. Bresemanns større tyske Stiløvelser ere benyttede dels til mundtlig Oversættelse (S. 1—35 og 61—69) dels, en Gang om Ugen, til Stil (S. 88—94 og 216—228). — VI Kl. Hjorts Læsebog S. 511—634 af den prosaiske Del og S. 82—171 af den poetiske. Goethes Iphigenia auf Tauris. En Gang om Maanedn har hver af Disciplene opgivet et af ham selv valgt og paa egen Haand læst Stykke af en eller anden nyere Forfatter. Grammatiken repeteret. Bresemanns Stiløvelser (S. 19—35, 88—109, 185—193 og 216—231) ere benyttede til mundtlig Oversættelse. 1 Stil om Ugen efter samme Bog (S. 61—69, 109—111, 143—148 og 174—184). En ganske kort Fremstilling af den tyske Litteraturs allervigtigste Phænomener er bleven meddelt efter Manuscript.

Fransk.

II Kl. Borrings Læsebog for Begyndere S. 14—56 og 62—127. Det Vigtigste af Boiningslæren efter Abra-

hams's Grammatik. — III Kl. Borrings Læsebog for Mellemklasserne S. 90—201. Formlæren repeteret og det i forrige Klasse Forbigaaede medtaget. — IV Kl. Lassens Læsebog for Skolens lavere Klasser S. 1—121. Samme Bog S. 175—189 er benyttet til Oversættelse fra Dansk til Fransk. Formlæren repeteret efter Abrahams's Grammatik og af Ordføiningslæren læst de 5 første Kapitler af 1ste Afsnit. 1 Stil om Ugen efter Sibberns Stiløvelser (1ste og 2det Afsnit). — V Kl. P. Mérimée's *Colomba suivi de la Mosaïque* S. 256 - 339. Bjerrings *Recueil de morceaux en prose* læst fuldstændigt. Af Abrahams's Grammatik er Formlæren repeteret og af Ordføiningslæren læst §§ 263—385 med Forbigaaelse af §§ 275—284. 1 Stil om Ugen efter Sibberns Stiløvelser, 2det Afsnit. — VI Kl. P. Mérimée's *Colomba suivi de la Mosaïque* fra S. 119 indtil Enden. Af Borrings *études littéraires* alle de prosaiske og nogle af de poetiske Stykker af det attende og nittende Aarhundredes Forfattere tilligemed de tilhørende literairhistoriske Noticer. Formlæren repeteret; af Ordføiningslæren læst fra 6te Kapitel (om *l'infinitif*) indtil Enden, desuden enkelte af de foregaaende Afsnit repeterede. 1 Stil om Ugen efter Sibberns Stiløvelser, 3die Afsnit.

Engelsk.

De ikke-studerende Disciple af III og IV Kl. Repps *English stories* S. 1—118. Mariboës engelske Formlære, 2 Stile om Ugen i det sidste Halvaar.

Latin.

III Kl. Af Borgens Læsebog er læst de 4 første Afsnit og 40 Fabler. Af Madvigs Sproglære det Vigtigste

af Bøiningslæren. — IV. Kl. Jacobs's og Dørings „Lateinisches Elementarbuch" S. 1—48; 3die og 4de Bog af Cæsars Gallerkrig. Af Grammatiken Formlæren og de vigtigste Regler af hvert Afsnit af Ordfoiningslæren. Øvelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin efter Ingerslevs Materialier. 2 Stile om Ugen. — V Kl. Ciceros Tale for S. Roscius fra Ameria; Sallusts Jugurtha; 3die Bog af Cæsars Gallerkrig; af Ovids Metamorphoser efter Feldbausch's Udvalg Stykket XXIV. Madvigs Sproglære repeteret, hvorved flere af de i de foregaaende Klasser forbigaaede Regler og Anmærkninger ere medtagne. Bojesens Antiquiteter og Tregders Mythologi ere benyttede til Henvisning. Øvelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin efter Ingerslevs Materialier. 2 Stile om Ugen. — VI Kl. Ciceros Tale for det Maniliske Lovforslag; 4de og 5te Bog af Livius; de 3 første Stykker af Ovids Metamorphoser efter Feldbausch's Udvalg. Af Bojesens Antiquiteter og Tregders Literaturhistorie ere enkelte Stykker læste efter den Anledning, Forfatterlæsningen har givet. Madvigs Sproglære repeteret. Øvelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin efter Henrichsens Samling af Opgaver. 2 Stile om Ugen. — VII Kl. Ciceros Taler for Archias, Ligarius og Deiotarus; 5te Bog af Livius (cursorisk); Svetonius's Nero; 1ste Bog af Cicero *de officiis*; 10de Bog af Qvintilian; 3die Bog af Horats's Oder; Catuls Digte efter Madvigs Udvalg af latinske Digteres Arbejder. Det ældste Parti har desuden repeteret: Ciceros Taler for det Maniliske Lovforslag og for Milo; 3die Bog af Livius; Tacitus's *Agricola*; 2den og 3die Bog af Cicero *de officiis*; 3die og 6te Bog af Virgils Æneide; 2den Bog af Horats's Oder, 1ste Bog af

hans Breve samt *ars poetica*. Madvigs Sproglære repeteret. Bojesens Antiquiteter og Tregders Literaturhistorie ere læste i Sammenhæng, den sidste dog kun af det ældste Parti. 1 Gang om Ugen afvexlende Øvelse i mundtlig Oversættelse fra Dansk paa Latin og — uden Forberedelse — fra Latin paa Dansk. 2 Stile om Ugen eller istedenfor den ene af og til en Version.

Græsk.

IV Kl. Bergs Læsebog for de første Begyndere og de 3 første Afsnit af Sammes Læsebog for andet Aars Cursus ere gennemgaaede udtogsvis; desuden er efter sidstnævnte Læsebog læst 8 af de Æsopiske Fabler. Af Tregders Formlære er læst det Vigtigste af Lydlæren og Bøiningslæren i den almindelige Dialect. — V Kl. Bergs Læsebog for andet Aars Cursus, 5te Afsnit; 5te og 6te Bog af Xenophons *Anabasis*. Tregders Formlære repeteret; Madvigs Ordføiningslære benyttet til Henviisning. — VI Kl. Xenophons „Erindringer om Sokrates”, 3die Bog; Herodots 5te Bog; 6te Bog af Odysseen. Tregders Formlære repeteret. Hovedreglerne af Madvigs Ordføiningslære. — VII Kl. 5te Bog af Herodot (cursorisk); Isokrates's *Areopagitikos*; Demosthenes's 4 første philippiske Taler; Platons „Sokrates's Apologi”; 5te — 8de Bog af Odysseen. Det ældste Parti har desuden repeteret: 4de Bog af Herodot; Isokrates's *Panegyrikos*; Platons *Kriton*; 3die Bog af Xenophons „Erindringer om Sokrates”; 10de Bog af Iliaden; 3die og 4de Bog af Odysseen; Sophokles's *Antigone*. Grammatikken repeteret. Bojesens Antiquiteter ere gennemgaaede i Sammenhæng, af

det ældste Parti ligeledes Tregders Mythologi og Literaturhistorie.

Hebraisk.

VII Kl. A. De 18 første Kapitler af Genesis. Formlæren efter Whitte. — VII Kl. B. Genesis; de 15 første Psalmer. Whittes Sproglære.

Religion.

I Kl. Luthers Katechismus. Herslebs mindre Bibelhistorie. Nogle Psalmer ere lærte udenad. — II Kl. De 4 første Kapitler af Balles Lærebog. Herslebs større Bibelhistorie fra Begyndelsen til S. 76. Nogle Psalmer ere lærte udenad. — III Kl. 6te og 8de Kapitel af Balles Lærebog. Herslebs større Bibelhistorie fra Begyndelsen til S. 96. Nogle Psalmer ere lærte udenad. — IV Kl. Balles Lærebog læst fuldstændigt. Herslebs Bibelhistorie fra S. 96—142. Nogle Psalmer lærte udenad. — V Kl. De 2 første Kapitler af Guds Lærebog. Det nye Testaments Historie efter Hersleb. — VI Kl. Guds Lærebog fra 3die Kapitel til 4de Kapitel II. (S. 97—196). Herslebs Bibelhistorie. — VII Kl. Johannes's Evangelium læst i Grundsproget. Guds Lærebog. Kirkehistorien efter Mørk-Hansens større Lærebog.

Historie.

I Kl. Oldtidens og Middelalderens Historie efter Kofods fragmentariske Lærebog. — II Kl. Middelalderens og den nyere Historie efter samme Lærebog. — III Kl. Den gamle Historie efter Bohrs Lærebog. — IV Kl. Middelalderens Historie efter Bohrs og Allens Lærebøger. — V Kl. Den nyere Tids Historie indtil Revolutionen 1789

æfter samme Lærebøger. — VI Kl. Den nyeste Tids Historie (fra Revolutionen 1789) efter samme Lærebøger. Repetition af Oldtidens og Danmarks Historie. — VII Kl. Oldtidens, Middelalderens og den nyere Tids Historie indtil 1648 efter Kofod, Bohr og Allen; ved enkelte Afsnit af Oldtidens Historie er ogsaa Thrige benyttet. Det ældste Parti har desuden repeteret den nyere Tids Historie fra 1648.

Geographi.

I Kl. Oversigt over hele Jordbeskrivelsen efter Ingerslevs mindre Lærebog. — II Kl. Velschows Geographi forfra indtil Spanien. — III Kl. Europas øvrige Lande efter samme Lærebog, samt en almindelig Oversigt over Europas physiske Forhold. Den gamle Geographi er gjennemgaaet ved Læsningen af Oldtidens Historie efter Kieperfs Atlas. — IV Kl. Asiens Geographi og almindelig Oversigt over Europas physiske Forhold. — V Kl. Afrika, Amerika og Australien samt Repetition af det for den foregaaende Klasse angivne Pensum. — VI Kl. Hele Geographien. Den gamle Geographi efter Königsfeldt.

Mathematik.

De tre nederste Klasser ere øvede i praktisk Regning efter Mundts Regnebog, I Kl. indtil S. 60, II Kl. fra S. 60—101, III Kl. fra S. 87—115. Desuden er sidstnævnte Klasse øvet i Bogstavregning. — IV Kl. Steens elementaire Arithmetik Nr. 1—51 og Sammes matematiske Opgaver fra S. 1—15. Mundts Plangeometri Nr. 1—171. — V Kl. Jürgensens Arithmetik Nr. 83—90 samt Repetition af Steens elementaire Arithmetik Nr. 35—51. Mundts Plangeometri Nr. 171—541. — VI Kl. Jürge-

sensens Arithmetik Nr. 47—59, 67—79, 139—144. Mundts Plangeometri læst fuldstændigt. — VII Kl. A. Jürgensens Arithmetik Nr. 105—133 og 139—145. Ramus's Plangeometri. — VII Kl. B. Kjædebræk. Mundts Stereometri. Steens matematiske Gedgraphi Nr. 1—47 og af Olufsens Astronomi Læren om Refraction. Repetition af det hele matematiske Cursus.

Naturlære.

VII Kl. Ørsteds mekaniske Physik. Ældste Afdeling har desuden repeteret Petersens chemiske Physik.

Naturhistorie.

I Kl. Pattedyr, Fugle, Krybdyr og Fiske efter Strøms Lærebog. — II Kl. Indledning, Pattedyr og Fugle efter Bramsens og Drejers Lærebog. — III Kl. Krybdyr og Fiske samt Repetition af Pattedyr og Fugle efter samme Lærebog. — IV Kl. Den almindelige Botanik efter samme Lærebog, den specielle efter Petits Lærebog i Botanik. Repetition af Hvirveldyrene. — V Kl. De hvirvelløse Dyr. Repetition af Botaniken. — VI Kl. Repetition af Zoologien og Botaniken. Oversigt over Oryktognosien (tildels efter Jørgensens Fremstilling i Programmet for 1853).

IV. Videnskabelige Samlinger.

1. SKOLEBIBLIOTHEKET.

Siden Afslutningen af den i forrige Aars Program meddelte Fortegnelse er Skolens Bogsamling bleven forøget

med følgende Skrifter, af hvilke de med * betegnede ere sendte fra Ministeriet:

- *Aarsberetninger fra det kgl. Geheimearchiv. Bd. 1. II. 2—3. Kbh. 1853—54.
- Åhræns, H. L.*, De græcæ linguæ dialectis. Libb. I—II. Gottingæ 1839.
- Ankjær, S.*, Skoleatlas til Brug i de lavere Klasser. Kbh. 1854.
- Annaler for nordisk Oldkyndighed og Historie, udg. af det kgl. Oldskriftselskab. Kbh. 1853.
- Antiphons* Tale om Herodes's Drab, udg. af *O. Berg*, med Commentar af *O. Fibiger*. Kbh. 1854.
- Antiquarisk Tidsskrift, udg. af det kgl. nordiske Oldskriftselskab. 1852—54. II. 1 og 2. Kbh.
- Apollonii* Argonautica rec. *R. Merkel*. Scholia vetera ed. *H. Keit*. Lips. 1854.
- Beckers* Verdenshistorie, B. 15 og B. 16, II. 1—2. Kbh. 1854—55.
- Biblen, overs. af Grundtexten af *J. C. Lindberg*. D. 2. Kbh. 1855.
- Bungener, L. F.*, Præsten og Kongen samt to Aftener i Hotel Rambouillet, overs. af *C. A. Ravn*. Kbh. 1854.
- Cæsar, J.*, Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft. 12. Jahrg. Wetzlar 1854.
- Catulli, Q. Valerii*, liber ex rec. *C. Lachmanni*. Berolini 1829.
- Catullus*, übers. von *K. Schwenck*. Frankfurt a. M. 1829.
- Christens, C. F.* og *H. Schneekloth*, Skolens Reform. Aarg. 5. Kbh. 1854.
- Ciceronis, M. Tullii*, orationes selectæ XII. Alteram suam recensione recognovit *J. N. Madvig*. Hauniæ 1848.
- Cato major erkl. von *J. Sommerbrodt*. Berlin 1855.
- Cornelius Nepos*, erl. von *J. Siebelis*. Leipzig 1855.
- Cornifici* rhetoricorum ad *C. Herennium* libri III. Rec. et interpretatus est *C. L. Kaiser*. Lips. 1854.
- Corpus Pseudoepigraphorum græcorum. Edd. *E. L. a Leutsch* et *F. G. Schneidewin*. T. 1. Gottingæ 1839.
- Diodori Siculi* bibliotheca historica ex rec. *J. Bekkeri*. T. IV. Lips. 1854.
- **Engelsted, S.*, Anatomisk - klinisk Undersøgelse om Tuberculosens Helbredelighed. Kbh. 1853. (Doctordisp.)
- Fogh, C.*, Efterretninger om det engelske Almueskolevæsen. Kbh. 1854.
- **Forchammer*, Topographia Thebarum heptapyllarum. Kilia 1854. (Universitetsprogr.)

- Friedländer, L.*, Die Homerische Kritik von Wolf bis Grote. Berlin 1853.
- Hauptii, M.*, Quæstiones Catullianæ. Lips. 1837.
- Herschel, J. F. W.*, Populair Astronomi, overs. af *P. Pedersen*. Kbh. 1836.
- Hilgenfeld, A.*, Die Evangelien nach ihrer Entstehung und geschichtlichen Bedeutung. Leipzig 1854.
- Hillerup, F. E.*, Thorvaldsen og hans Værker. D. 3, H. 16—20. Kbh. 1854.
- Hjort, J. M. L.*, Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark. 1854. Bd. 2, 1855 B. 1. Kbh.
- Horace, Juvenal, Perse, Sulpicia, Turnus, Catulle, Properce, Gallus et Maximien, Tibulle, Phèdre, Syrus*, Oeuvres complètes avec la traduction en Français, publiées sous la direction de *M. Nisard*. Paris 1850.
- Horatii Flacci opera* recogn. et commentariis intruxit *G. Dillenburger*. Ed. 3tia Bonnæ 1854.
- Juvenalis, D. Junii*, satirarum libri V. Accedit *Sulpiciæ* satira. Ex recogn. *C. F. Hermannii*. Lips. 1854.
- Lachmann, K. H.*, Geschichte Griechenlands von dem Ende des peloponnesischen Krieges bis zu dem Regierungsantritte Alexanders des Groszen. B. 1—2. Leipzig 1854.
- Lütken, C. F.*, Dyreriget. D. 1. Kbh. 1855.
- Lysias*, Ausgewählte Reden erkl. von *R. Rauchenstein*. Leipzig 1855.
- Macaulay, T. B.*, Englands Historie fra Jacob den Andens Thronbestigelse. Paa Dansk ved *W. Bauditz*. B. 1, H. 10—12. Kbh. 1854—55.
- Marquardt, J.*, Zur Statistik der römischen Provinzen. Leipzig 1854.
- Mérimeé, P.*, Mélanges historiques et littéraires. Paris 1855.
- Michelet*, Indledning til Verdenshistorien, overs. af *S. Ankjær*. Kbh. 1847.
- Molbech, C.*, Dansk Ordbog, 2den Udg. H. 1—2. Kbh. 1854—55.
- Mützel, W. J. C.*, Zeitschrift für das Gymnasialwesen. 8 Jahrg. Berlin 1854.
- Mureti, M. Antonii*, opera omnia cum brevi annotatione *D. Ruhnkenii*. T. I—IV. Lugduni Batavorum 1789.
- Mynster, J. P.*, Blandede Skrifter, 2den Afd. B. 4, H. 1. Kbh. 1855.
- Mynster, F. L.*, Niebelungenliedversets rhythmiske Eiendommeligheder. Kbh. 1854.
- Nathanson, M. L.*, Historisk-statistisk Fremstilling af Danmarks National- og Stats-Husholdning fra Frederik den Fjerdes Tid indtil Nutiden. Kbh. 1844.

- Nordisk Universitets-Tidskrift. H. 1, udg. af *A. Ingerslev*. 1854. Kbh.
- — H. 2, utg. af *G. Liunggren*. 1855. Lund.
- Oversigt over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger i 1854. Af *G. Forchhammer*. Nr. 1—6.
- Ovidii, P. Nasonis*, Heroides ed. Terpstra. Lugduni Bat. 1829.
- Ovids* Heroiden, 1—15 Brief, metrisch übers. v. *J. Henning*. Hamburg 1844.
- Drei Bücher der Liebe, übers. von *F. K. v. Strombeck*. Braunschweig 1832.
- Persii, A. Flacci*, satirarum liber ex rec. *C. F. Hermannii*. Lips. 1854.
- Petersen, N. M.*, Danmarks Historie i Hedenold. D. 1—2 og D. 3, H. 1—2. Kbh. 1854—55.
- Phædrus*, Udvalgte Fabler, udg. til Skolebrug af *R. Møller* og *C. Thomsen*. Kbh. 1854.
- Platons* Timæos, overs. af *C. J. Heise*. Kbh. 1855.
- Poetæ lyrici græci. Rec. *T. Bergk*. Ed. altera. Lips. 1853.
- Propertii, S. Aurelii*, elegiarum libri IV. Rec. et illustr. *G. A. B. Hertzberg*. T. I—IV. Halis 1843—45.
- Werke, übers. v. *J. H. Voss*. Braunschweig 1830.
- Rask, R.*, Kortfattet Veiledning til det oldnordiske eller gamle islandske Sprog. 3die Oplag. Kbh. 1854.
- Raumer, K. v.*, Geschichte der Pädagogik. Th. 4. Stuttgart 1854.
- Repp, T. G.*, English stories. Copenh. 1851.
- Ricardo*, Om Nationaløkonomiens og Beskatningens Grundsætninger. Overs. af *L. S. Fallesen*. Kbh. 1849.
- Rigsdagstidende. 6te Session 1854 med Anhang. Kbh.
- Roszbach, A.*, og *R. Westphal*, Metrik der griechischen Dramatiker und Lyriker. Th. 1. Leipzig 1854.
- **Salomonsen, M.*, Udsigt over Kjøbenhavns Epidemier i den sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede. Kbh. 1854. (Doctordisp.)
- Scharling, C. E.*, og *C. T. Engelstoft*, Nyt theologisk Tidskrift. B. 5. Kbh. 1854.
- Schneidewin, F. W.*, Philologus. Jahrg. 8. Göttingen 1853.
- Schoemann, G. F.*, De compositione theogoniæ Hesiodææ. Gryphiswald. 1854.
- Emendationes Agamemnonis Æschyleæ. ibd. 1854.
- Die Vervassungsgeschichte Athens nach *G. Grote's history of Greece* kritisch geprüft. Leipzig 1854.
- Scholia in Sophoclis tragoediis. Vol. I. ed. Elmsley. Lips. 1826. Vol. II. ed. *G. Dindorf*. Oxonii 1852.

- Servii, Mauri Honorati*, commentarii in Virgilium. Ed. *H. A. Lion*.
Vol. I—II. Gottingæ 1826.
- Sophoclis* tragoediæ ex rec. et cum commentat. *G. Dindorfi*. Vol.
I—II. Oxonii 1849 & 1836.
- *Statistisk Tabelværk. Ny Række, B. 4—9. Kbh. 1852—1854.
- Steenstrup, M. G. G.*, Dansk Maanedskrift. B. 1. Kbh. 1855.
- Stephani, H.*, thesaurus linguæ græcæ. Vol. VIII fasc. 8. Paris.
- Suetonii. C. Tranquilli*, vitæ XII imperatorum, erl. von *J. H. Bremi*.
Zürich 1820.
- Thomsen, J.*, Om den naturvidenskabelig-mathematisk Undervisning.
1. Kbh. 1855.
- Tibulli, Albi*, carmina ex rec. *C. Lachmanni* explic. *L. Dissenius*.
P. 1—2. Gottingæ 1835.
- Ussing, J. L.*, Inscriptiones græcæ ineditæ. Havniæ 1847.
- Vaupel, Chr.*, Planteriget's Naturhistorie. H. 3. Kbh. 1854.
- **Velschow, H. M.*, Øen Femerns statsretlige Forhold før Aaret 1826.
Kbh. 1854. (Universitetsprogr.)
- Westergaard, N. L.*, Nyt historisk Tidsskrift. B. 5 H. 2 og B. 6,
H. 1. Kbh. 1854—55.
- Wolff, G.*, De Sophoclis scholiorum Laurentianorum variis lectionibus.
Lips. 1843.
- Worsaae, J. J. A.*, Afbildninger fra det kgl. Museum for nordiske
Oldsager. Kbh. 1854.
- Xenophontis Hellenica* ed. *L. Breitenbach*. Gothæ 1843.
— Memoiren erkl. von *L. Breitenbach*. Leipzig 1854.
— Werke, übers., B. 1—16. Stuttgart 1827—30.
- Ørsted, A. S.*, Af mit Livs og min Tids Historie. B. 3, H. 1.
Kbh. 1855.

Desuden har Bibliotheket modtaget Programmer fra de lærde Skoler i Danmark og Hertugdømmerne for 1854 og fra de preussiske Gymnasier for 1853.

2. DISCIPELBIBLIOTHEKET

har i dette Aar modtaget følgende Tilvæxt:

- Andersen, H. C.*, Samlede Skrifter. D. 9—20. Kbh. 1854—55.
- Bojsen, L. N.*, Vandringer i Syrien og det hellige Land. Haderslev
1854.
- Bremer, F.*, Den nye Verden. D. 1—2. Kbh. 1854—55.
- Bulwer, E. L.*, Caxton, overs. af *G. K. Jacobsen*. D. 1—3. Kbh.
1855.

- Buher, E. L.*, Min Novelle, overs. af *M. Strøm*. D. 1—8. Kbh. 1855.
Cummings, Miss, Lampepuðseren, overs. ved *J. C. Magnus*. D. 1—2. Kbh. 1855.
Fogh, C., *Chr. Lütken* og *Chr. Vaupell*, Tidsskrift for populaire Fremstillinger af Naturriget. B. 1. Kbh. 1855.
H., Dr., Reisebilleder. Kbh. 1855.
Hammerich, F., Danmark under Adelsvælden. B. 1, H. 1—2. Haderslev 1855.
Hauch, C., Et Eventyr i Ørkenen, Drama. Kbh. 1855.
Hertz, H., Dramatiske Værker. D. 1—9. Kbh. 1854—55.
Hostrup, C., Poetiske Skrifter. B. 5 II. 1. Kbh. 1854.
Ingerslev, C. F., Europas Historie i den nyeste Tid. Kbh. 1854.
Kampe, I. H., Robinson den Yngres Hændelser. Kbh. 1854.
Meinert, A. E., Naturen og Menneskelivet. B. 2. Kbh. 1855.
 Niebelungenlied, aus dem Mittelhochdeutschen übertr. von *M. A. Niendorf*. B. 1—2. Berlin 1854.
 Oldsagn om danske Konger. (Aftrykt af *N. M. Petersens* Sagnhistorie.) Kbh. 1854.
Pedersen, P., Almenfattelig Veirlære. Kbh. 1854.
Schütz, C., Théâtre français. XIII série. Bielefeld 1854.
Scott, W., Nigels Hændelser, overs. af *V. Hermann*. Kbh. 1854.
Scribe, E., Min Lykkestjerne, overs. Kbh. 1854.
Tautphøhus, Cyrilla, fra Engelsk ved *F. K. Sørensen*. D. 1—3. Kbh. 1854.
Tegnér, E., Frithjof-Saga, übertr. von *M. A. Niendorf*. Berlin 1854.
Thisted, V., Ved Arnestedet. H. 5—6. Kbh. 1854.
Tieck, L., Digtninger, overs. af *A. Oehlenschläger*. D. 1—2. Kbh. 1838—40.
Ussing, J. L., Reisebilleder fra Syden. Kbh. 1847.

 Indtægt.

Bidrag af Deltagerne 62 Rdlr. 16 Sk.

Udgift.

Underbalance fra forrige Aar 10 Rdlr. 92 Sk.

Indkjøbte Bøger 43 - 76 -

Bogbinderarbejde 6 - 16 -

 i Alt 60 Rdlr. 88 Sk.

 Kassebeholdning 1 Rdlr. 24 Sk.

V. Skolebeneficier og Legater.

Ifølge Rectors Indstilling have Skolens almindelige Beneficier for dette Skoleaar af Ministeriet været saaledes fordelte:

1. Høieste Stipendium 50 Rdlr.: Chr. J. Pedersen.

2. Mellemsste Stipendium 35 Rdlr.: 1. Th. C. E. Barfoed, 2. R. N. F. Borch, 3. F. N. R. Petersen, 4. H. P. A. Lemming, 5. J. M. M. Grabow.

3. Laveste Stipendium 20 Rdlr.: 1. H. C. Leunbach, 2. G. C. P. L. de Fontenay, 3. C. P. T. Knudsen, 4. E. V. Böttger, 5. N. H. Jørgensen, 6. O. S. F. Wolder.

4. Fri Undervisning: 1. H. C. A. Lund, 2. J. P. C. Stephansen, 3. G. P. Grabow, 4. J. C. Federspiel, 5. C. L. Fabricius, 6. J. P. Röwe, 7. L. T. Mygind, 8. C. E. Jensen.

Det Davidsenske Legat, 2 Portioner paa 10 Rdlr. hver, tillagdes Disciplene P. Bang og Chr. J. Pedersen.

Af det Flensborgske Legat tilkjendtes overensstemmende med Fundatsen efter fuldendt Aarsprøve 1854 følgende Disciple de vedføiede Flidsbelønninger:

Chr. Leunbach: Hertz's Digte fra forskjellige Perioder.
2 Dele.

J. P. R ö we: Ingerslevs latinsk-danske og dansk-latinske Ordbog.

H. V. T. F. Bang: Oehlenschlägers Tragoedier i 1 Bind.

Af Skolens Stipendieoverskudsfond ere ifølge derom indgivne og af Rector anbefalede Andragender extraordinaire Understøttelser paa 60 Rdlr. hver af Ministeriet bevilgede tre af Skolens forhenværende Disciple, nemlig Stud. jur. P. With og Studd. theol. H. L. Petersen og K. Th. Storm.

VII. Udtog af Skolens Regnskaber

for Aaret fra 1ste April 1854 til 31te Marts 1855.

A. DEN EGENTLIGE SKOLEKASSE.

Indtægt.

	Rdlr.	Sk.
1. Renter af Skolens Kapitalformue.....	94	„
2. Jordebogsindtægter	2122	1 1/2
3. Indtægter af Kirker og Præstekald	100	„
4. Skolecontingenter	1656	24
5. Indtægt af Svanes Legat.....	640	„
6. Forskjellige extraordinaire og ubestemte Indtægter:		
a) Modtaget af Stipendieoverskuds-fonden	600	„
b) Præmier til Livrente- og Forsørgelsesanstalten, indbetalte af 4 gifte Lærere.....	173	58
c) Tilskud fra den almindelige Skolefond	3240	„
d) Beholdning efter forrige Aars Regnskab	1269	51
	<hr/>	
Summa Indtægt	9,895	38 1/2

Udgift.

	Rdlr.	Sk.
1. Faste Gager til Skolens Lærere	4875	„
2. For Timeundervisning	1420	„
3. Pensioner	733	32
4. Tilskud til Bibliothek og videnskabelige Apparater	300	„
5. Bygningers og Inventariums Vedligeholdelse.....	370	93
6. Brændsels- og Belysnings-Fornødenheder	247	26
7. Skatter og Afgifter	172	32
8. Regnskabsføringen.	157	53 1/2
9. Forskjellige løbende Udgifter:		
a) Skoleopvartning og Rengjøring	132	„
b) Porto, Protokoller, Skrivematerialier, Afskrivning	78	87
c) Programmer og Skolehøitideligheder	106	44
d) Andre Udgifter	48	41
10. Indbetalte Præmier til Livrente- og Forsørgelsesanstalten	173	58
	<hr/>	
Summa Udgift	8,815	82 1/2
Lignet med Indtægten	9,895	38 1/2
	<hr/>	
bliver Beholdning	1,079	52

B. FLENSBORGS LEGAT.

Indtægt.

1. Renter	„	48
2. Jordleie	47	80
	<hr/>	
Summa Indtægt	48	32

Udgift.

1. Underbalance efter forrige Aars Regnskab	4	36 1/2
2. For Bøger og disses Indbinding	41	5
	<hr/>	
Summa Udgift	45	41 1/2
Lignet med Indtægten	48	32
	<hr/>	
bliver Beholdning	2	86 1/2

C. LEGATERNE TIL SKOLENS BIBLIOTHEK.

Indtægt.

	Rdlr.	Sk.
1. Renter.....	„	48
2. Jordleje	49	24
3. Teilmauns Legat.....	20	„
4. Skolekassens Tilskud	300	„
5. Ifølge Decision til forrige Aars Regnskab.....	„	16
Summa Indtægt	369	88

Udgift.

1. Underbalance efter forrige Aars Regnskab	106	2 ¹ / ₂
2. Bøger og physiske Apparater.....	347	71
Summa Udgift	453	73 ¹ / ₂
Lignet med Intægten	369	88
bliver Underbalance	83.	81 ¹ / ₂

D. STIPENDIEFONDEN.

Indtægt.

1. Renter af Fondens Kapitalformue	470	45
2. Indbetalt Kapital.....	400	„
Summa Indtægt	870	45

Udgift.

1. Udbetalte og oplagte Stipendier.....	355	„
2. Overført i Stipendieoverskuds-fonden	108	77
3. Udlaant Kapital	400	„
Summa Udgift	863	77
Lignet med Indtægten	870	45
bliver Beholdning	6	64

E. STIPENDIEOVERSKUDSFONDEN.

Indtægt.

	Rdlr.	Sk.
1. Beholdning efter forrige Aars Regnskab	808	49
2. Renter af Fondens Kapitalformue	823	20
3. Kornindtægter	594	67
4. Afgiften af Hamning Sogns Tiende	6	„
5. Andel af Svanes Legat	320	„
6. Davidsens Legat	20	„
7. Afgiften af Hansted Hospital	428	62
8. Studenterne Bangs og Petersens Oplagspenge	360	„
9. Stipendiefondens Overskud	108	77
Summa Indtægt	3,469	83

Udgift.

1. Skatter	3	56
2. Bidrag til 2 Enker i Horsens By	40	„
3. Davidsens Legat til 2 Disciple	20	„
4. Liqvideret i Tebstrup Byes Tiende	3	1
5. Regnskabsprocenter	21	77 ¹ / ₂
6. Studenterne Bangs og Petersens Oplagspenge	360	„
7. Afgift til Skolekassen	600	„
8. Extraordinaire Understøttelser til 3 Studerende	180	„
9. Udlaante Kapitaler	1600	„
Summa Udgift	2,828	38 ¹ / ₂
Lignet med Indtægten	3,469	83
bliver Beholdning	641	44 ¹ / ₂ .

Aarsprøven og Afgangsprøven 1855

afholdes i følgende Orden:

I. DEN SKRIFTLIGE PRØVE.

Løverdagen den 23de Juni.

9—1. VII. Latinsk Version. 4—8. VII. Arithmetisk Udar-
VI. Tydsk Stil*. beidelse.

Mandagen den 25de Juni.

9—1. VII. Dansk Stil. 4—8. VII. Geometrisk Udar-
beidelse.

Tirsdagen den 26de Juni.

9—1. VII. Latinsk Stil.

Onsdagen den 11te Juli.

III Klasses Læsestue.

8—11. III. Regning.

II. Tydsk Version.

2—5. III. Latinsk Stil og
Version.

2—4¹/₂. II. Regning.

IV Klasses Læsestue.

8—12. VI. Latinsk Stil.

V. Dansk Stil.

2—5. VI. Latinsk Version.
V. Latinsk Stil.

I Klasses Læsestue.

8—11¹/₂. IV. Dansk Stil.

8—10¹/₂. I. Tydsk Version.

2—5. IV. Latinsk Stil.

2—4¹/₂. I. Regning.

*) Prøverne i Tydsk, Fransk, Geographi og Naturhistorie for VI Kl. og samtlige Prøver for VII Kl. udgjøre tillige resp. 1ste og 2den Del af Afgangsprøven for vedkommende Disciple.

Torsdagen den 12te Juli.

III Klases Læsestue.

8—11. III. Dansk Stil.

8—10^{1/2}. II. Dansk Stil.2—4^{1/2}. V. Latinsk Version.

IV. Latinsk Version.

IV Klases Læsestue.

8—12. VI. Dansk Stil.

8—10. V. Tydsk Stil.

I Klases Læsestue.

8—10. IV. Tydsk Stil.

8—10^{1/2}. I. Dansk Stil.10^{1/2}—12^{1/2}. V. Mathematisk Udarbeidelse.

IV. Mathematisk Udarbeidelse.

2—4^{1/2}. VI. Mathematisk Udarbeidelse.

III. Tydsk Stil.

II. DEN MUNDTLIGE PRØVE.**Fredagen den 13de Juli.**

III Klases Læsestue.

9—12. VII. Latiu.

3—5^{1/2}. I. Dansk.

IV Klases Læsestue.

9—11. III. Naturhistorie.

11—1. VI. Naturhistorie.

3—5. IV. Historie.

5—6. V. Naturhistorie.

I Klases Læsestue.

9—11. IV. Arithmetik.

11—1. IV. Geometri.

3—5. II. Religion.

5—7. VI. Religion.

Løverdagen den 14de Juli.

III Klases Læsestue.

9—11^{1/2}. VII. Græsk.
 11^{1/2}—1. V. Latin.
 3—5. VI. Geographi.

IV Klases Læsestue.

9—11. III. Historie.
 11—1. II. Naturhistorie.
 3—4^{1/2}. V. Tydsk.
 4^{1/2}—6^{1/2}. III. Religion.

I Klases Læsestue.

9—11. IV. Religion.
 11—1. I. Naturhistorie.
 3—5. IV. Fransk.

Mandagen den 16de Juli.

III Klases Læsestue.

9—11^{1/2}. VII. Historie.
 11^{1/2}—1. V. Græsk.
 3—5. VI. Fransk.

IV Klases Læsestue.

9—11. I. Historie.
 11—1. III. Dansk.
 3—5. II. Geographi.
 5—6^{4/2}. IV & III. Engelsk.

I Klases Læsestue.

9—11. III. Tydsk.
 11—1. IV. Tydsk.
 3—6. V. Matematik.

Tirsdagen den 17de Juli.

III Klases Læsestue.

9—11. VI. Tydsk.
 11—1. III. Latin.
 3—5. IV. Latin.

IV Klases Læsestue.

9—11. VII. Religion.
 11—1. II. Tydsk.
 3—5. I. Geographi.

I Klases Læsestue.

- 9—10. V. Geographi.
 10—11^{1/2}. V. Historie.
 11^{1/2}—1^{1/2}. IV. Naturhistorie.
 3—5. VI. Historie.

Onsdagen den 18de Juli.

III Klases Læsestue.

- 9—11. VI. Latin.
 11—1. IV. Græsk.
 3—5. VI. Græsk.

IV Klases Læsestue.

- 9—12. VII. Mathematik.
 3—5. VII. Naturlære.

I Klases Læsestue.

- 9—11. I. Religion.
 11—1. III. Fransk.
 3—4. V. Religion.
 4—6. II. Historie.

Torsdagen den 19de Juli.

III Klases Læsestue.

- 9—11^{1/2}. I. Tydsk.
 11^{1/2}—1^{1/2}. II. Fransk.
 3—5. II. Dansk.

IV Klases Læsestue.

- 9—11. VI. Arithmetik.
 11—1. VI. Geometri.
 3—5. III. Geographi.

I Klases Læsestue.

- 9—11. IV. Geographi.
 11^{1/2}—1^{1/2}. VII. Hebraisk.
 3—4^{1/2}. V. Fransk.
-

Fredagen den 20de Juli om Formiddagen Kl. 8 prøves de til Optagelse i Skolen anmeldte Disciple.

Løverdagen den 21de Juli Kl. 10 bekjendtgjøres Prøvernes Udfald, hvorefter Sommerferien tager sin Begyndelse.

Torsdagen den 23de August Kl. 8 begynder Undervisningen i det nye Skoleaar.

Til at overvære de mundtlige Prøver indbydes herved Disciplenes Fædre og Foresatte samt Enhver, der interesserer sig for Skolens Virksomhed.

